

Inventarisatierapport over de Das in Nederland 1960-1980

J. Wiertz & J. Vink

Deel I: Methode en resultaten

Bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer in een rapport (RIN-rapport 83/15) verschenen van J. Wiertz & J. Vink over een inventarisatie van de Das in Nederland. De samenvatting van dit rapport laten wij hieronder volgen:

Het doel van dit onderzoek was primair:

- vergelijking van de dassenstand in 1980 met die in 1960 en 1970,
- samenvatting van de waarnemingen in de jaren tussen 1960 en 1980,
- efficiënte opslag van (burcht-)gegevens,
- verbetering van de inventarisatiemethode.

Daartoe zijn alle incidentele meldingen van de jaren 1960-1980 samengevat (zie rapport 2) en is veldonderzoek gedaan waarbij er naar gestreefd is alle dassenburchten te bezoeken. De gegevens van de veldinventarisatie zijn opgeslagen in de computer. Over de stand in de Duitse en Belgische grensgebieden zijn gegevens verzameld middels een enquête. Dassen laten zich moeilijk direct tellen zodat het aantal belopen burchten en vervallen burchten gebruikt is als maat voor de dassenstand. In rapport 1 is de onderzoeksmethode besproken en worden de eindresultaten van de census gepresenteerd en besproken. Rapport 2 bevat de basisgegevens en kan gezien worden als een aanvulling op het gegevensbestand in de computer.

Voornamelijk dank zij het intensieve karakter van het onderzoek van de laatste jaren kan het aantal burchtlocaties in 1960 gesteld worden op 1585 en in 1980 op 1908.

Van Wijngaarden & Van de Peppel (1960) constateerden al een zeer grote achteruitgang in 1960 ten opzichte van circa 1900. In vergelijking met 1960 is het aantal belopen burchten in het peiljaar 1980 met 34-38% verder gedaald. Voor het landelijk totaal minus de gebieden waar Dassen speciaal zijn uitgezet om de stand te verhogen bedraagt de daling zelfs 48-52%. Momenteel zijn er nog 560 door Dassen belopen burchten waaronder circa 380 burchten tot de belangrijkste gerekend worden. Naar schatting leefden in Nederland in 1960 circa 1100 dassenpaartjes en in 1980 nog slechts circa 700 dassenpaartjes.

Ook het aantal beschikbare burchten is aanmerkelijk (15-23%) gedaald omdat veel burchten vervallen of verdwenen zijn. Regionaal bestaan er wel grote verschillen in achteruitgang.

Gebieden waar de Das geheel of nagenoeg geheel is uitgestorven betreffen vooral de noord en westrand van het verspreidingsareaal: de provincies Groningen, Friesland (uitgezonderd Gaasterland), Overijssel (uitgezonderd het Reestdal), Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland en verder de Achterhoek, Betuwe, West- en Midden-Brabant, Weert en omgeving en Heel en omgeving.

Het aantal belopen belangrijkste burchten is landelijk (exclusief de regio's Gaasterland, Reestdal en Veluwe zoals gezegd met circa 50% gedaald. Een nog grotere daling deed zich voor in het Montferland (86%), Rijk van Nijmegen (65%), Meerlo-Wanssum en omgeving (56%), het gebied zuidelijk van Roermond (75%), en middenwest en -oostelijk Zuid-Limburg (circa 55%). Relatief grote vooruitgang met betrekking tot de belopen belangrijkste burchten deed zich voor in Gaasterland (19 burchten), Reestdal (6 burchten) en vooral de Veluwe (27 burchten). Als oorzaken van de achteruitgang kunnen worden aangegeven:

- biotoopverliezen (burcht en voedselgebied) door zand- en grindwinningen, wegen- en huizenbouw, ruilverkavelingen etc.
- moedwillige verstoring en vernietiging van burchten tijdens het uitgraven van

Circa 85 dode Dassen worden er jaarlijks gevonden en gemeld.

Foto: Das & Boom.

Vossen, door boeren vanwege (vaak ten onrechte?) aan Dassen toegeschreven schade, en door recreanten

- doodrijden op verkeerswegen en spoorlijnen
- doodschieten, vergiftigen, vangen met strikken etc. door stropers
- toenemende isolatie van deelpopulaties ten opzichte van elkaar door de voortschrijdende verstedelijking, wegendichtheid, etc.
- vergassing van burchten in de Duitse en Belgische grensgebieden.

Tussen 1976 en 1982 zijn gemiddeld per jaar circa 85 dode Dassen gevonden én gemeld, waaronder 67 verkeersslachtoffers en 18 slachtoffers van andere oorzaken. Het werkelijke aantal moet hoger liggen.

Waarschijnlijk spelen de landbouwkundige veranderingen van de laatste decennia ook een negatieve rol met hun invloed op de voornaamste voedselbron van de Das: de regenwormen (met name door zeer hoge mestgiftten met kunstmest en drijfmest).

Mogelijkheden om de steeds voortgaande achteruitgang van Nederlands grootste 'roofdier' te stoppen liggen in een actieve en beter geplande aanpak van bescherming en beheer per deelpopulatie of regio.

Dassenburchten liggen vaak buiten reservaten. Nog vaker ligt het voedselgebied buiten deze reservaten in landbouwgebieden. De bestaande beheersplannen voor reservaten zijn dus onvoldoende voor bedreigde diersoorten zoals de Das. Daarom is een beheersplan per deelpopulatie of 'dassenregio' noodzakelijk. Daarin kunnen prioriteiten gesteld worden met betrekking tot de bescherming van bepaalde burchten, de voedselgebieden en de waarschijnlijke migratieroutes. In een meer algemeen wettelijk kader zijn wellicht ook mogelijkheden de bescherming van de Das te verbeteren. Men kan hierbij denken aan de Jachtwet en de Natuurbeschermingswet en in het bijzonder aan een wettelijke bescherming van dassenburchten tegen opzettelijke vernieling en een algeheel verbod om een Das (levend, dood, of slechts delen van een Das bijvoorbeeld opgezet) in bezit te hebben. Eventueel zou dit laatste aan een vergunningensysteem gebonden kunnen worden.

Hoewel de Das als soort een zeer groot verspreidingsgebied heeft, is de ondersoort (*Meles meles meles* L.) beperkt tot Europa. In een groot aantal landen (die vertegenwoordigd zijn in de Raad van Europa) is de Das bij verdrag gerekend tot de bedreigde, te beschermen diersoorten. In België zouden nog slechts 1000 Dassen voorkomen, terwijl in West-Duitsland de dassenstand ook sterk gedaald is. In de deelstaat Hessen bedraagt de dassenstand nog slechts 1/10 van de stand

omstreeks 1950. In dit verband gezien is het des te noodzakelijker de circa 700 dassenpaartjes in Nederland effectiever te beschermen dan tot op heden gebeurd is opdat in de volgende twintig jaar niet weer een achteruitgang van 34% of nog meer optreedt.

J. Wiertz & J. Vink: Inventarisatierapport over de Das in Nederland 1960-1980. Deel I: Methode en resultaten. Gestencild, 74 bladzijden, 16 figuren, 7 tabellen (1983). Uitg. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem, Leersum en Texel.

Heumen gaat de Das beschermen

Heumen is van plan de Dassen die binnen de gemeentegrenzen voorkomen beter te gaan beschermen. Dat gebeurt door middel van aanpassing van de plaatselijke Algemene Politieverordening. Burgemeester en wethouders zeggen in een voorstel aan de gemeenteraad zich zorgen te maken over het verdwijnen van de Das uit het landschap: steeds meer leefgebieden worden aangetast, holen en burchten worden opzettelijk, soms zelfs openlijk, vernield.

In de gemeente Heumen zijn op dit moment nog veertien dassenburchten, die momenteel alleen door de Jachtwet worden beschermd en dat vindt men onvoldoende. Met hun voorstel tot aanpassing van de APV gaat de gemeente Heumen in op een verzoek van de landelijke vereniging 'Das en Boom'. Via de verordening is het binnenkort verboden om holen en burchten te verstoren, te vergraven of te beschadigen. Ook de onmiddellijke omgeving van verblijfplaatsen van Dassen moet met rust gelaten worden. Verder is iedereen, die een dode Das vindt verplicht dat bij de politie te melden.

De Gelderlander, 11 oktober 1984.

Overzicht van beschikbare literatuur over Das

In de afgelopen vier jaar, na het verschijnen van het eerste literatuuroverzicht van publicaties over de Das, is nog een groot aantal artikelen, dank zij intensieve literatuurrecherche voor een deel buiten Staatsbosbeheerdienstverband opgespoord.

De verspreidingsgegevens, die tijdens de landelijke RIN/SBB-dassencensus grotendeels in 1980/1981 verzameld zijn, zijn inmiddels ook gepubliceerd (zie elders in dit blad). Dit

literatuuroverzicht kan wellicht een belangrijk wetenschappelijk hulpmiddel vormen, voor in het bijzonder de instanties en/of personen die aan de hand van de censusgegevens voor grotere of kleinere dassenpopulaties (regio's) beheersplannen zullen opstellen.

Indien nodig is de literatuur op te vragen via het Centrale Natuurwetenschappelijk Archief te Utrecht, 030 - 852 758. De met een asterix gemerkte literatuuropgaven betreffen publicaties, waarvan in het archief geen exemplaar aanwezig is. De op de literatuurlijst voorkomende opgaven van boeken worden niet uitgeleend of gecopieerd en kunnen alleen ter plaatse ingezien worden.

J. Vink: De Das (*Meles meles*). Een overzicht van de beschikbare literatuur per 1 mei 1984. In totaal 623 titels. Gestencild, 36 bladzijden. Uitg. Inspectie Natuurbehoud, Natuurwetenschappelijk Archief, Staatsbosbeheer, postbus 20020, 3502 LA Utrecht, 030 - 859 111.